

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) แบบศึกษาภาคตัดขวาง (Cross Sectional Study) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้ป่วยที่มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลอุ้มทอง และได้รับการส่งจ่ายยาสมุนไพรจากแพทย์แผนปัจจุบัน จำนวน 396 คน และกลุ่มประชากรแพทย์ทั้งหมดในโรงพยาบาล จำนวน 12 คน โดยกำหนดตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

จากการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาลอุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาลอุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้ป่วย ประกอบด้วย ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย ปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่ ความรู้ ทัศนคติ ประสพการณ์การใช้ยาสมุนไพร ความต้องการใช้ยาสมุนไพร การได้รับการส่งจ่ายยาสมุนไพรจากแพทย์ การได้รับการสนับสนุนการใช้ยาสมุนไพรจากครอบครัว มีอิทธิพลต่อการใช้ยาสมุนไพรที่ส่งจ่ายโดยแพทย์แผนปัจจุบันในโรงพยาบาลอุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

2. ปัจจัยด้านแพทย์แผนปัจจุบัน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่ง สถานศึกษา และประสพการณ์การทำงาน ปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่ ความรู้ ทัศนคติ บรรทัดฐานกลุ่มอ้างอิง ประสพการณ์การใช้ยาสมุนไพรของครอบครัว มีอิทธิพลต่อการส่งจ่ายยาโดยแพทย์แผนปัจจุบันในโรงพยาบาลอุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

3. ปัจจัยด้านระบบของโรงพยาบาล ได้แก่ นโยบายสนับสนุนด้านยาสมุนไพร บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการเภสัชกรรมและการบำบัด คู่มือรายการบัญชียาสมุนไพรในโรงพยาบาลมีอิทธิพลต่อการส่งจ่ายยาโดยแพทย์แผนปัจจุบันในโรงพยาบาลอุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

4. ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ได้แก่ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ ราคายาสมุนไพร การจัดจำหน่ายยาสมุนไพร การส่งเสริมการขายยาสมุนไพร ประสิทธิภาพของยา และความปลอดภัยในการใช้ยาสมุนไพรที่มีอิทธิพลต่อการส่งจ่ายยาโดยแพทย์แผนปัจจุบันในโรงพยาบาลอุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามที่ให้กลุ่มตัวอย่างตอบด้วยตนเอง และแบบสัมภาษณ์สำหรับสอบถามแพทย์

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งการประเมินผลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลพรรณนา ใช้สถิติแจกแจงค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเพื่ออธิบายลักษณะทางประชากร ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาลอุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และการทดสอบสมมติฐาน ใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบไคสแควร์ (Chi – square test) และการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression Analysis) ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาจากผู้ป่วย

จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 71.3 มีช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.0 รองลงมาเป็นช่วงอายุ 50-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.0 และช่วงอายุ 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.5 จำนวนน้อยอยู่ในช่วงอายุต่ำกว่า 39 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพคู่ (อยู่รวมกัน) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 78.0 และรองลงมาคู่สมรสเสียชีวิตแล้ว คิดเป็นร้อยละ 10.0

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 38.3 รองลงมา คือ เกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 25.8 มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 5,000 บาทมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมา 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23 ศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72 รองลงมาศึกษาต่ำกว่าระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 9.2 อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 77.2 รองลงมาอยู่ในเขตเทศบาล คิดเป็นร้อยละ 22

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยใช้ยาสมุนไพร คิดเป็นร้อยละ 88.0 เคยแสดงความต้องการขอรับยาสมุนไพรจากแพทย์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73.2 เคยได้รับการส่งจ่ายยาสมุนไพรจากแพทย์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92.2 ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยสนับสนุนให้ใช้ยาสมุนไพร คิดเป็นร้อยละ 91.5

1.1 ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาสมุนไพรที่ส่งจ่ายโดยแพทย์แผนปัจจุบัน

จากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ป่วยมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ 18.07 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 65.5 รองลงมา คือ มีความรู้ในระดับต่ำร้อยละ 18.0 และมีความรู้ในระดับสูงร้อยละ 16.5 เมื่อพิจารณาความรู้เกี่ยวกับการใช้

ยาสมุนไพรในโรงพยาบาลอุทงรายชื่อ ซึ่งมีจำนวน 15 ชื่อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาสมุนไพรตามแพทย์สั่งได้ถูกต้องในประเด็นดังต่อไปนี้ การรับประทานยาสมุนไพรก่อนอาหารควรรับประทานยาก่อนอาหารอย่างน้อย 30 นาที ถูกต้องร้อยละ 72.5 การรับประทานยาสมุนไพรหลังอาหารควรรับประทานยาหลังอาหารอย่างน้อย 15 นาที ถูกต้องร้อยละ 72.5 และเมื่อท่านใช้สมุนไพรรักษาอาการของโรค ถ้าเกิดอาการแพ้ควรหยุดยาทันที มีความรู้ถูกต้องร้อยละ 90.3 และมีความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของยาสมุนไพรได้ถูกต้องจำนวน 5 ชนิด ได้แก่ การใช้ขมิ้นชันบรรเทาอาการจุกแน่นท้อง ร้อยละ 65.8 ฟั้ทะเลลายใจบรรเทาอาการไอเจ็บคอ ร้อยละ 67.5 น้ำมันไพลทาถูบรรเทาอาการปวดกล้ามเนื้อ ร้อยละ 87.3 คาลาไมด์เสลดพังพอนบรรเทาอาการผดผื่นคันที่ผิวหนัง ร้อยละ 73.5 มะขามแขกบรรเทาอาการท้องผูกถ่ายอุจจาระลำบาก ร้อยละ 66.5

1.2 ทักษะเกี่ยวกับการใช้ยาสมุนไพรที่สั่งจ่ายโดยแพทย์แผนปัจจุบัน

กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนทัศนคติ 50.69 คะแนน จากคะแนนเต็ม 60 คะแนน มีทัศนคติต่อการใช้ยาสมุนไพรในระดับปานกลาง ร้อยละ 67.5 รองลงมาทัศนคติระดับสูง ร้อยละ 21.3 และมีทัศนคติในระดับต่ำ ร้อยละ 11.3 เมื่อพิจารณารายชื่อเกี่ยวกับทัศนคติต่อการใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาลอุทง โดยแบ่งเป็น 12 ชื่อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติในการใช้ยาสมุนไพร ในลักษณะที่ยาสมุนไพรสะดวกใช้ รับประทานง่าย พกพาง่าย เห็นด้วยร้อยละ 91.6 ยาสมุนไพรที่สั่งจ่ายโดยแพทย์สามารถรักษาโรคได้ดีเหมือนยาแผนปัจจุบัน (ร้อยละ 91) ใช้ยาสมุนไพรรักษาโรคมีผลข้างเคียงน้อยกว่ายาแผนปัจจุบัน (ร้อยละ 60.0) จะใช้ยาสมุนไพรที่พัฒนาเหมือนรูปแบบยาแผนปัจจุบัน (ร้อยละ 92.3) ยาสมุนไพรในปัจจุบันมีประสิทธิภาพดีกว่าเมื่อก่อน (ร้อยละ 94.3) สนับสนุนให้มีการใช้ยาสมุนไพรในการรักษาโรค (ร้อยละ 96.8) ยาสมุนไพรถ้าพัฒนาเป็นรูปแบบยาแผนปัจจุบันจะมีประสิทธิภาพดี (ร้อยละ 81.3) การใช้ยาสมุนไพรที่สั่งจ่ายโดยแพทย์มีอันตรายน้อยกว่ายาแผนปัจจุบัน (ร้อยละ 81.1) ยาสมุนไพรมีประโยชน์ต่อสุขภาพมากกว่ายาแผนปัจจุบัน (ร้อยละ 89.1) แพทย์ควรถามความต้องการของผู้ป่วยก่อนสั่งจ่ายยาสมุนไพร (ร้อยละ 87) สมุนไพรสามารถปลูกได้ทั่วประเทศไทย (ร้อยละ 89.3) ยาสมุนไพรหายช้าแต่ไม่กลับมาเป็นใหม่ (ร้อยละ 80.8)

1.3 ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อการใช้ยาสมุนไพรของผู้ป่วยในโรงพยาบาลอุทง

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่มีอิทธิพลต่อการใช้ยาสมุนไพรของผู้ป่วยในโรงพยาบาลอุทงซึ่งมีจำนวน 20 ชื่อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจมากถึงมากที่สุดเกี่ยวกับยาสมุนไพรในลักษณะดังนี้ ยาสมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ ไม่มีสารเคมีเจือปน

(ร้อยละ 90.5) สามารถใช้ทดแทนยาแผนปัจจุบัน (ร้อยละ 86.1) บรรจุในขวดที่สะอาดทันสมัย (ร้อยละ 89.1) และสะดวกในการรับประทาน (ร้อยละ 88.3) ด้านราคายาสมุนไพร คิดว่าราคาถูกกว่ายาแผนปัจจุบัน (ร้อยละ 77.1) ราคาเหมาะสมตามสภาพเศรษฐกิจ (ร้อยละ 77.3) มีความคุ้มค่าเมื่อเทียบกับราคา (ร้อยละ 76.8) ด้านการจัดจำหน่ายยาสมุนไพรมีความพึงพอใจมากถึงมากที่สุดเกี่ยวกับการจัดจำหน่ายในโรงพยาบาล (ร้อยละ 90.5) และสถานที่จำหน่ายสะอาดสวยงาม (ร้อยละ 90.0) มีความพึงพอใจมากถึงมากที่สุดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ของโรงพยาบาล (ร้อยละ 75.5) พนักงานมีความรู้เรื่องยาสมุนไพรดี (ร้อยละ 86.8) และมีบริการอื่นๆ ได้แก่ นวด ประคบ อบสมุนไพร (ร้อยละ 91.6) กลุ่มตัวอย่างเชื่อถือเกี่ยวกับการมีประสิทธิภาพในการรักษาเทียบเท่ากับยาแผนปัจจุบัน (ร้อยละ 88.3) และเชื่อถือตั้งแต่ขั้นตอนการผลิต (ร้อยละ 90.0) กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจมากถึงมากที่สุดเกี่ยวกับการใช้ยาสมุนไพรแล้วได้ผลดีมีผลข้างเคียงน้อย (ร้อยละ 91.3) กระบวนการผลิตน่าเชื่อถือได้มาตรฐาน (ร้อยละ 90.3) มีการควบคุมคุณภาพการผลิตโดยเภสัชกร (ร้อยละ 91.3) และแพทย์ผู้สั่งจ่ายยามีความรู้เกี่ยวกับยาสมุนไพร (ร้อยละ 89.0)

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับประสบการณ์การใช้ยาสมุนไพรของผู้ป่วยในโรงพยาบาลอุ้มทอง

จากการวิจัยพบว่าความต้องการใช้ยาสมุนไพรของผู้ป่วย และการส่งเสริมการใช้ยาสมุนไพรจากครอบครัวมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การใช้ยาสมุนไพรของผู้ป่วยในโรงพยาบาลอุ้มทอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.01$)

1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับประสบการณ์การได้รับการสั่งจ่ายยาสมุนไพรจากแพทย์ของผู้ป่วยในโรงพยาบาลอุ้มทอง

ความต้องการใช้ยาสมุนไพรของผู้ป่วย การส่งเสริมการใช้ยาสมุนไพรจากครอบครัว และทัศนคติ มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การได้รับการสั่งจ่ายยาสมุนไพรจากแพทย์ของผู้ป่วยในโรงพยาบาลอุ้มทอง

2. ผลการศึกษาจากแพทย์แผนปัจจุบัน

จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คน เพศชาย 6 คน เพศหญิง 6 คน ประกอบด้วยแพทย์เฉพาะทางสาขา ศัลยแพทย์ อายุรแพทย์ อายุรกรรมฉุกเฉิน สูตินารีแพทย์ กุมารแพทย์ และแพทย์ทั่วไป ประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับสมุนไพรของแพทย์ แพทย์มีประสบการณ์การทำงาน

เกี่ยวกับสมุนไพรร 0-1 ปี 2 คน มีประสบการณ์ทำงาน 2-5 ปี 4 คน และมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 5 ปี 6 คน

2.1 ความรู้ของแพทย์ต่อการสั่งจ่ายยาสมุนไพรร

ในการรับรู้สรรพคุณของยาสมุนไพรรต่อการสั่งจ่ายยาสมุนไพรร ผลการศึกษาพบว่าแพทย์ทั้ง 12 คน ทุกคนรู้สรรพคุณของยาธาตุดอย และบาส์มค่าเฉลี่ย 2.0 และแพทย์ส่วนใหญ่จำนวน 11 คน รู้สรรพคุณของขมิ้นชัน ว่าสามารถรักษา อาการท้องอืด จุกแน่นท้อง ค่าเฉลี่ย 1.83 สหสธารา ว่าสามารถรักษา อาการปวดกล้ามเนื้อ ค่าเฉลี่ย 1.83 กระเทียม สามารถรักษา อาการไขมันในเลือดสูงและความดันโลหิตสูง ค่าเฉลี่ย 1.83 แพทย์จำนวน 10 คน รับรู้สรรพคุณชาค้ำฝอย ว่าสามารถรักษา อาการไขมันในเลือดสูงและความดันโลหิตสูง ค่าเฉลี่ย 1.75 และรับรู้สรรพคุณเห็ดหลินจือ ว่าสามารถรักษา อาการภูมิแพ้ บำรุงสุขภาพ ค่าเฉลี่ย 1.67 โดยแพทย์เพียงครึ่งหนึ่งรับรู้ว่ามีรสขม สามารถรักษา อาการไขมันในเลือดสูงค่าเฉลี่ย 1.17

2.2 ทศนคติของแพทย์ต่อการสั่งจ่ายยาสมุนไพรร

ปัญหาและอุปสรรคของแพทย์ที่ไม่สั่งจ่ายยาสมุนไพรร เพราะแพทย์ส่วนใหญ่ไม่เชื่อมั่นในสรรพคุณของยาสมุนไพรร ไม่ทราบขนาดยาที่แน่นอน จึงไม่สั่งจ่ายยาสมุนไพรรให้ผู้ป่วย และแพทย์เสนอว่าโรงพยาบาลควรมีการประชุมสัมพันธ์เรื่องยาสมุนไพรรในโรงพยาบาล เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนใช้ยาสมุนไพรร

2.3 ระบบของโรงพยาบาล

นโยบายสนับสนุนด้านยาสมุนไพรรของโรงพยาบาล โรงพยาบาลอุทง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ดำเนินงานด้านสมุนไพรรและการแพทย์แผนไทยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2532 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับนโยบายของประเทศไทยตั้งแต่พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติปีพ.ศ. 2545 ที่มีการส่งเสริมสนับสนุนการใช้ และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ ให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับวิถีชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อรองรับและส่งเสริมหลักการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ จนมาถึงพ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติปีพ.ศ. 2550 ที่ได้จัดทำธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติสาระสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน การใช้และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกอื่น ๆ รวมถึงนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเป็นปัจจัยสนับสนุนยาจากสมุนไพรร (คณะทำงานย่อยเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ระบบยาแผนโบราณและยาจากสมุนไพรร, 2545) ในส่วนของแผนยุทธศาสตร์ชาติ การพัฒนาภูมิปัญญาไทย สุขภาพวิถีไทยพ.ศ.2550-2554 ระบุให้มีการเพิ่มมูลค่าการใช้ยาสมุนไพรร และมีระบบกลไกการคุ้มครองภูมิปัญญาไทย มีการเร่งรัดการใช้ยาไทย และยา

จากสมุนไพรโดยมีการเพิ่มมูลค่า/ปริมาณ การใช้ยาไทยและยาสมุนไพรอย่างน้อย ร้อยละ 25 ภายใน 5 ปี

การดำเนินงานด้านสมุนไพรและการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลอุ้มทองในช่วงแรก การพัฒนาจะดำเนินงานในลักษณะของการให้คำแนะนำและส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักต้นสมุนไพร ใกล้ตัว และรู้ถึงสรรพคุณของสมุนไพร แนะนำให้ปลูกใช้เองในครัวเรือน และสามารถนำมาใช้ ประโยชน์ในชุมชนได้ เมื่อประชาชนปลูกสมุนไพรมากขึ้นโรงพยาบาลอุ้มทองจึงนำมาผลิตเป็นยา สำเร็จรูปที่มีคุณภาพ

3. การศึกษาความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ได้แก่ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ ราคา ยาสมุนไพร การจัดจำหน่ายยาสมุนไพร การส่งเสริมการขายยาสมุนไพร ประสิทธิภาพของ ยาสมุนไพร และความปลอดภัยในการใช้ยาสมุนไพร

ด้านระดับความพึงพอใจต่อปัจจัยต่างๆด้านผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อการใช้ยาสมุนไพร ของผู้ป่วยในโรงพยาบาลอุ้มทองกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พอใจกับรูปแบบของผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร ในระดับปานกลางร้อยละ 54.8 สำหรับราคายาสมุนไพรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พอใจในระดับปาน กลาง ร้อยละ 52.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดจำหน่ายยาสมุนไพรพบว่าส่วนใหญ่พอใจสถานที่ สำหรับจัดจำหน่ายยาสมุนไพรในระดับปานกลาง ร้อยละ 46.5 ในด้านการส่งเสริมการขายยา สมุนไพรพบว่าส่วนใหญ่พอใจการส่งเสริมการขายยาสมุนไพรในระดับปานกลาง ร้อยละ 53.3 ใน ด้านประสิทธิภาพของยาสมุนไพรส่วนใหญ่พอใจประสิทธิภาพของยาสมุนไพรในระดับปานกลาง ร้อยละ 53.0 ในด้านความปลอดภัยในการใช้ยาสมุนไพรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พอใจในระดับปาน กลางด้านความปลอดภัยต่อการใช้ยาสมุนไพรว่าเนื่องจากการที่ยามีการผลิตที่มีคุณภาพ และผู้สั่ง จ่ายมีความรู้ ร้อยละ 57.8

4. การศึกษาอิทธิพลระหว่างการใช้ยาสมุนไพรของผู้ป่วยโดยไม่ได้ผ่านการสั่งจ่ายยาจาก แพทย์ในโรงพยาบาลอุ้มทอง และประสบการณ์การได้รับการสั่งจ่ายยาสมุนไพรจากแพทย์

จากการวิจัยเมื่อนำปัจจัยทั้งหมดที่น่าจะมีผลต่อประสบการณ์การใช้ยาสมุนไพรของ ผู้ป่วย โดยไม่ได้ผ่านการสั่งจ่ายยาจากแพทย์ในโรงพยาบาลอุ้มทองมาพิจารณาพร้อมกันทุกปัจจัย โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกแบบธรรมดา (Simple Logistic regression) พบว่าปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อการใช้ยาสมุนไพรของผู้ป่วยโดยไม่ได้ผ่านการสั่งจ่ายยาจากแพทย์ในโรงพยาบาล

คู่ทองมี 2 ปัจจัยเท่านั้น คือ ความต้องการใช้ยาสมุนไพร และการส่งเสริมการใช้ยาสมุนไพรจากครอบครัว ขณะที่นำปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์การได้รับการส่งจ่ายยาสมุนไพรจากแพทย์ของผู้ป่วยในโรงพยาบาลคู่ทองมาพิจารณาพร้อมกันทุกปัจจัย โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์การได้รับการส่งจ่ายยาสมุนไพรจากแพทย์ของผู้ป่วยในโรงพยาบาลคู่ทอง มี 3 ปัจจัยเท่านั้น คือ ทศนคติของผู้ป่วย ความต้องการใช้ยาสมุนไพรของผู้ป่วย และการส่งเสริมการใช้ยาสมุนไพรจากครอบครัว

ดังนั้นการเพิ่มมูลค่าการใช้ยาสมุนไพรของโรงพยาบาลคู่ทอง ควรเปลี่ยนแปลงปัจจัยด้านการตัดสินใจของผู้ป่วย โดยการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาสมุนไพรมากขึ้น สนับสนุนให้ชุมชนรู้จักยาสมุนไพร และสามารถแนะนำการใช้ยาสมุนไพรได้ รวมทั้งปรับทัศนคติผู้ป่วยให้รู้สึกดีกับการใช้ยาสมุนไพรในทุกๆ ด้าน โดยการปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ ประสิทธิภาพ และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับยาสมุนไพรให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ระบบของโรงพยาบาล

1. จากผลการศึกษาที่พบว่าโรงพยาบาลมีนโยบายส่งเสริมการใช้ยาจากสมุนไพรแพทย์เคยได้รับข้อมูลเกี่ยวกับยาสมุนไพรจากหน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุข และจากคณะกรรมการเภสัชกรรมและการบำบัด แต่ไม่เคยได้รับข้อมูลเกี่ยวกับยาสมุนไพรจากตัวแทนบริษัทผู้ผลิต ดังนั้นโรงพยาบาลควรมีการวางแผนในการส่งเสริมให้แพทย์ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ยาสมุนไพรจากตัวแทนบริษัทผู้ผลิต เพื่อให้แพทย์มีการสั่งจ่ายยาสมุนไพรเพิ่มมากขึ้น

2. แพทย์ควรถามความต้องการของผู้ป่วยในการใช้ยาสมุนไพรเพื่อเป็นการรักษาแบบผสมผสานระหว่างแพทย์แผนปัจจุบันและแพทย์แผนไทย

3. จากการศึกษาพบว่าแพทย์เห็นว่า กระทรวงสาธารณสุขควรมีนโยบายด้านยาสมุนไพรที่ชัดเจน ซึ่งควรมีการศึกษาเรื่องนโยบายด้านยาสมุนไพรต่อไป

ผู้ป่วย

1. ด้านความรู้ ควรมีการส่งเสริมการใช้ยาสมุนไพรเพิ่มมากขึ้นด้วยวิธีประชาสัมพันธ์ ได้แก่ เสียงตามสายในโรงพยาบาล เอกสารแผ่นพับ และใบปลิว เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้ป่วยและญาติรู้จักยาสมุนไพรเพิ่มมากขึ้น

2. ด้านทัศนคติ จากการศึกษาพบว่าผู้ป่วยมีทัศนคติที่ดีในการใช้ยาสมุนไพรที่แพทย์สั่งจ่ายหรือจากประสบการณ์การใช้ยาสมุนไพรจากครอบครัว จึงควรส่งเสริมให้ผู้ป่วยรู้จักยาสมุนไพร และประสิทธิภาพของยาสมุนไพรมากขึ้น เพื่อให้ผู้ป่วยมีทัศนคติที่ดีต่อยาสมุนไพร

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยด้านทัศนคติ และพฤติกรรมการใช้ยาสมุนไพรของคนในชุมชน ภายหลังจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาความรู้เกี่ยวกับยาสมุนไพรในชุมชน
2. ควรมีการวิจัยประสิทธิภาพยาสมุนไพรในตำรับต่างๆ ให้แพร่หลายมากขึ้น เนื่องจากแพทย์บางคนยังไม่เชื่อมั่นในประสิทธิภาพ และขนาดของการใช้ยาสมุนไพร
3. งานวิจัยที่จะพัฒนาต่อไปควรลงสำรวจในชุมชนต่อไปเพื่อค้นหาปัจจัยที่แท้จริงในการใช้ยาสมุนไพร